

УДК 94(477) «19/20»

Юрій Фігурний

**РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ КИЇВСЬКОГО
ПАТРІАРХАТУ У КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСТВА**

У статті аналізується вагома роль Української Православної Церкви Київського Патріархату (далі УПЦ КП) у консолідації українства. Християнська релігія, наповнена українським змістом і духом, є важливою складовою українського етнокультурного простору. Впродовж багатьох століть Українське Православ'я активно сприяло українським етнічним, державотворчим, націєтворчим та етнокультурним процесам та

консолідувало українство. Проте з часу перепідпорядкування Київської митрополії у 1686 році Московському патріархату воно стало інструментом асиміляції українства і нищення української ідентичності. Впродовж трьох століть тривали ці деструктивні й асиміляційні процеси щодо Українського Православ'я. З початку дезинтеграції СРСР українство розпочало тривалу боротьбу за ліквідацію тоталітарно-імперських й духовно-колоніальних пут. Процес відновлення УПЦ очолив митрополит Філарет (Денисенко). За активного сприяння митрополита Філарета 25 червня 1992 р була створена УПЦ КП, а 22 жовтня 1995 р його обрано її Предстоятелем. На зламі тисячоліть УПЦ КП стала одним із каталізаторів консолідаційних процесів у постколоніальній Україні. УПЦ КП системно і цілеспрямовано впроваджувала серед кліру і своїх вірян українську мову, державницький світогляд, національно-патріотичне виховання, тим самим згуртовуючи українство і формуючи з пострадянського населення свідомих громадян Української держави. УПЦ КП послідовно консолідувала українське суспільство, об'єднувала українських політиків з державницьким світоглядом і, врешті-решт, добилася першої перемоги. 11 жовтня 2018 р. Священний Синод Вселенського Патріархату прийняв доленосне рішення про надання автокефалії Українському Православ'ю.

Ключові слова: Україна, українство, Українська Православна Церква Київського Патріархату, Патріарх Філарет, консолідація.

Yurii Fihurnyi

THE ROLE OF UKRAINIAN ORTHODOX CHURCH OF THE KYIV PATRIARCHATE IN CONSOLIDATION OF UKRAINE

The article analyzes the important role of the Ukrainian Orthodox Church of the Kyiv Patriarchate (hereinafter referred to as the UOC-KP) in consolidating Ukrainian society. The Christian religion, filled with Ukrainian content and spirit, is an important part of the Ukrainian ethno-cultural space. For many centuries Ukrainian Orthodoxy has actively promoted Ukrainian ethnic, state-building, nation-building and ethnocultural processes and consolidated Ukrainians. However, since the resubordination of the Kyiv Metropolitanate in 1686 to the Moscow Patriarchate, it has become an instrument of assimilation of Ukrainianness and the destruction of Ukrainian identity. For three centuries these destructive and assimilation processes concerning Ukrainian Orthodoxy continued. Since the beginning of the disintegration of the USSR, Ukrainians began a long struggle for the elimination of totalitarian-imperial and spiritual-colonial fetters. The process of restoration of the UOC was headed by Metropolitan Filaret (Denisenko). With the active assistance of Metropolitan Filaret, on June 25, 1992, the UOC-KP was created, and on October 22, 1995, he was elected its primate. At the turn of the millennium, the UOC-KP became one of the catalysts of the consolidation processes in post-colonial Ukraine. УПЦ КП системно і цілеспрямовано впроваджувала серед кліру і своїх вірян українську мову, державницький світогляд, національно-патріотичне виховання, тим самим згуртовуючи українство і формуючи з пострадянського населення свідомих громадян Української держави. The UOC-KP systematically and purposefully implemented the Ukrainian language, the state outlook, the national-patriotic education among the clergy and its congregation, thereby bringing together Ukrainians and forming from the post-Soviet population conscious citizens of the Ukrainian state. УПЦ КП послідовно консолідувала українське суспільство, об'єднувала українських політиків з державницьким світоглядом і, врешті-решт, добилася першої перемоги. The UOC-KP consistently consolidated Ukrainian society, united Ukrainian politicians with a state vision and, eventually, achieved its first victory. On October 11, 2018, the Holy Synod of the Ecumenical Patriarchate adopted a fateful decision to grant Ukrainian Orthodoxy the autocephaly.

Key words: Ukraine, Ukrainian, Ukrainian Orthodox Church of Kyiv Patriarchate, Patriarch Filaret, consolidation.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження полягає в тому, що вивчаючи консолідаційну проблематику постколоніальної доби в сучасному українознавчому дискурсі, є нагальна потреба у здійсненні аналізу національно-консолідаційної діяльності Української Православної Церкви Київського Патріархату (далі – УПЦ КП) у контексті згуртування українства. З часу відновлення Української держави у 1991 році Україна вже понад чверть століття перебуває у постколоніальній (постімперській та посттоталітарній) парадигмі цивілізаційного розвитку. Вихід з цього регресивного стану став питанням життя і смерті для українського народу. Однією із перших, хто почала активно працювати над вирішенням цієї важливої проблеми,

стала УПЦ КП під керівництвом свого Предстоятеля Святішого Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета. Ця подвижницька діяльність УПЦ КП призвела до відновлення історичної справедливості, а саме, визнання недійсним акту 1686 р. про передачу Київської митрополії під юрисдикцію Московського Патріархату. Цим самим Українське Православ'я отримало реальну можливість остаточно розірвати духовно-світоглядні пута, нав'язані Україні колишньою метрополією. Наукова новизна статті полягає у розробці актуальної проблематики, яка, незважаючи на чималу кількість публікацій з цієї теми, залишається ще недостатньо вивченою і тому потребує подальших неупереджених студій. Це дослідження реалізується

у рамках виконання науково-дослідної роботи «Етнокультурні процеси в Україні (1985-2017)».

Аналіз досліджень і публікацій. Здійснюючи аналіз останніх фахових напрацювань, у яких започатковано розв'язання даної проблематики, ми можемо стверджувати, що вивчення вагомої ролі УПЦ КП у відновленні, розбудові та захисті Української держави стає важливим об'єктом наукових розвідок. Окремих аспектів цієї актуальної тематики торкалися у своїх виступах та інтерв'ю Патріарх УПЦ КП Філарет (Денисенко) [9], митрополит УПЦ КП Євстратій (Зоря) [10]. Деякі її складові аналізували такі дослідники: Ю. Борейко [1], О. Єремєєв [2], С. Здіюрук [3], А. Колодний [4], М. Пірен [5], Я. Потапенко [6], І. Преловська, [7] О. Саган [8], О. Шуба [11] та інші. Разом з тим, проблема аналізу діяльності УПЦ КП щодо консолідації українства залишається ще недостатньо вивченою й тому потребує подальшого наукового опрацювання.

Метою дослідження є аналіз вагомої ролі УПЦ КП у консолідації українства. Для досягнення поставленої мети є доцільним вирішення таких дослідницьких завдань: розкрити місце УПЦ КП у консолідації українства на зламі тисячоліть; показати активну діяльність УПЦ КП у згуртуванні українства та позбавленні України постколоніальної залежності від Росії.

Виклад основного матеріалу. Християнська релігія, наповнена українським змістом і духом, є важливою складовою українського етнокультурного простору, разом з такими вагомими чинниками, як: спільне походження, рідна мова, матеріальна і духовна традиційна культура, самосвідомість, етнічна пам'ять, ментальність тощо. Завдяки впровадженню християнства українці не лише долучилися до величних надбань однієї зі світових релігій, а й отримали реальну можливість стати суб'єктом історичних цивілізаційних змін у Центрально-Східній Європі. Зрештою, новостворена Київська митрополія активно сприяла українським етнічним, державотворчим й націєтворчим, етнокультурним процесам впродовж багатьох століть. Проте, у 1686 році внаслідок таємних домовленостей ослаблене Українське Православ'я перейшло під зверхність Московської Патріархії. З того часу впродовж трьох віків на українських етнічних землях, що знаходилися під владою Російської імперії, а дещо згодом – комуністичної, панувала Російська Православна Церква (далі – РПЦ), яка цілеспрямовано намагалася остаточно асимілювати і знищити Українське Православ'я та ліквідувати українську ідентичність.

Попри жорстокий асиміляційний тиск митрополії, серед українського кліру залишалося багато священиків, які своїм життям і діяльністю не лише проповідували Слово Боже, а й зберігали Віру, Надію і Любов серед українців та їх сподівання на кращі часи. Одним із таких подвижників став архієпископ Філарет (в миру Михайло Антонович

Денисенко). Впродовж 1966-1990 рр. він був митрополитом Київським і Галицьким й Екзархом України РПЦ.

У 80-х роках ХХ ст. радянський тоталітарний режим почав стрімко слабнути. Внаслідок його провальних геополітичних прорахунків (т. зв. «афганська війна»), гео економічних чинників (падіння світових цін на нафту та інші енергоносії), СРСР став втрачати свою колишню міць і потугу. До цих зовнішніх проблем додалися ще й внутрішні, оскільки внаслідок багаторічної гонки озброєнь величезні матеріальні і фінансові ресурси спрямовувалися на розбудову Збройних Сил та військово-промислового комплексу СРСР, тим самим значно погіршуючи соціально-економічний розвиток тоталітарної держави. Саме тому новообраний партійний лідер М. Горбачов спробував перезапустити командно-адміністративну систему, оголосивши т. зв. «прискорення», «гласність», «перебудову» тощо. Ослаблення жорсткого контролю над «клаптиковою імперією», якою на нашу думку був СРСР, посприяло національному, етнокультурному і релігійному відродженню на всіх його теренах. В Україні починається відновлення автокефального руху, виходить з підпілля Українська Греко-Католицька Церква (далі – УПЦ КП).

Враховуючи ці тенденції й намагаючись не залишитися осторонь від тих тектонічних зрушень, що відбувалися в Україні, митрополит Філарет почав тривалі перемовини з керівництвом РПЦ, внаслідок яких 25-27 жовтня 1990 р. Архієрейський Собор РПЦ прийняв рішення про надання УПЦ самостійності в управлінні в юрисдикції РПЦ. Майже через місяць, 22-23 листопада 1990 р. був проведений I Помісний Православний Церковний Собор УПЦ, прийнято статут, ухвалено нагальні поточні питання, та обрано Предстоятеля УПЦ – митрополита Київського і Всєї України Філарета [7, с. 432 - 433].

З одного боку – це був позитивний крок для розвитку Українського Православ'я і згуртування українців, з іншого – у тих умовах коли відбувався злам тоталітарного режиму, а радянська імперія розпадалась у режимі реального часу, цього вже було недостатньо, і митрополит Філарет це чудово розумів. З прийняттям 24 серпня 1991 р. Верховною Радою Акту проголошення незалежності України ситуація в країні змінюється кардинально. На політичній мапі світу знову з'являється Українська держава, яка окрім обов'язкових атрибутів, як-то: герб, гімн, прапор, територія, виконавча, законодавча, судова влада, армія, правоохоронні органи тощо, має в ідеалі свою церкву, українську за змістом і формою. На жаль, тогочасна УПЦ була лише складовою частиною РПЦ і не могла виконувати тих завдань та відігравати позитивну роль у згуртуванні українців в умовах розбудови власної державності.

Розуміючи це, митрополит Філарет активно сприяв проведенню у Києво-Печерській Лаврі 1–3 листопада 1991 р. Помісного Собору, на який

прибуло 95 делегатів від 22 єпархій УПЦ, у тому числі й представники 32 монастирів. Після напруженої роботи була прийнята низка важливих документів, серед яких ми хочемо виокремити окреме звернення до Святішого Патріарха Московського і всієї Русі Алексія II та єпископату РПЦ з проханням дарувати самостійність і незалежність УПЦ та визначення Собору УПЦ з питання повної самостійності УПЦ [7, с. 434 - 436].

Після завершення Помісного Собору його учасники роз'їхалися і почали активно працювати, хто в ім'я ім'я консолідації українства, а хто з метою його дезінтеграції. У тому, що 1 грудня 1991 р. на Всеукраїнському референдумі понад 90 % учасників проголосували за відновлення незалежності України була, на нашу думку, велика заслуга кліру та вірян УПЦ загалом, і митрополита Філарета зокрема. Ця переможна консолідація українства дуже не сподобалася колишній метрополії, спадкоємцю СРСР – Російській Федерації (далі – РФ) та її консервативно-ідеологічному, імперсько-шовіністичному угрупованню – РПЦ.

З цього приводу І. Преловська наводить дуже важливу статистичну інформацію: «Україна, яка складала 1/30 на території Росії, у 1988 році мала в складі Українського Екзархату 2971 парафії, в той час як в Росії нараховувалося 2062 парафії. Згодом, коли швидкими темпами розгорнулося відродження УГКЦ і УАПЦ станом на 1990 р. тільки в УПЦ (без УГКЦ і УАПЦ) нараховувалося 6505 парафій, а в Росії – 2,5 тис. парафій. Влітку 1991 р. УГКЦ нарахувала 1,8 тис. парафій, УАПЦ – 1,1 тис.» [7, с. 434].

Усвідомлюючи, яким драйвером українського державотворення, націєтворення та етнокультуротворення може стати Єдина Помісна Українська Православна Церква (далі – ЄП УПЦ), очільники РПЦ розпочали активні дії щодо затягування процесу надання автокефалії УПЦ, дискредитації митрополита Філарета, знешкодження проукраїнського кліру УПЦ та повернення до влади проросійськи налаштованого духовенства. При злочинному недбалстві тогочасної влади в особі президента Л. Кравчука і правоохоронних органів, у тому числі Служби безпеки України, 26-27 травня 1992 р. у Харкові відбулося антизаконне зібрання ієрархів УПЦ у складі 18 єпископів-іуд, які зрадили митрополита Філарета. Показово, що скликанням цього антиукраїнського зборища займався митрополит Харківський і Богодучівський Никодим (Руснак) за дорученням Синоду РПЦ від 21 травня 1992 р. Зрештою, РПЦ свого добилася, замість митрополита Філарета очільником УПЦ було обрано громадянина РФ митрополита Ростовського і Новочеркаського Володимира (Сабодана) і змінено статут УПЦ [7, с. 437].

Усунення митрополита Філарета з посади Предстоятеля УПЦ (у червні 1992 р. РПЦ позбавила його ще й священницького стану), перетворила останню з української церковної організації в

антиукраїнську. Хоча, згідно Конституції, церква в Україні відділена від держави, але реальна Українська держава без ЄП УПЦ перетворилася на квазідержавне утворення. Оскільки УПЦ Московського патріархату (далі – УПЦ МП) цілеспрямовано і послідовно проводила політику русифікації, деетнізації, денаціоналізації українства.

Бог – це Любов, і він хоче почути кожного, але коли до Бога звертаються чужою для віруючих мовою, то виникають проблеми, спочатку для вірян, а потім для кліру. Майже 500 років тому проблема звертання до Бога рідною мовою стала одним із чинників Реформації, яка зрештою призвела до появи протестантизму. Використання у богослужінні так званої церковнослов'янської (староболгарської чи давньомакедонської), а у проповідях і діловодстві – переважно російської, перетворила українську мову на парію. Проповідування з амвонів священниками УПЦ МП імперських тез про те, що «русские и украинцы - единый народ» призводило не лише до віртуального когнітивного дисонансу у головах віруючих, але і до реального нищення української самобутності. Те, що сталося згодом у 2014 році в Криму і на Сході, мало статися по всій Україні як наслідок щоденної антиукраїнської діяльності УПЦ МП. Навіть у Західній Україні, завдяки українофобським діям священників і монахів Почаївської Лаври, активно розповсюджувалася зневага до України, Української держави і проповідувалася любов до Росії та її лідерів. УПЦ МП як злочи́сна пухлина щоденно вбивала в українців українськість, перетворюючи їх на «русских».

Саме завдяки проукраїнській консолідаційній діяльності митрополита Філарета ці метастази не змогли опанувати весь етнокультурний простір України. Філарет не схилив голову перед ворогом. Він не здався і не продався, як деякі колишні його однодумці, оскільки головним кредо його життєдіяльності став постулат: «Незалежній державі – незалежна церква!». 25 червня 1992 р. за сприяння митрополита Філарета відбувся Всеукраїнський Православний Собор, на якому проукраїнські громади УПЦ разом з вірними УАПЦ створили УПЦ КП. Її очільником обрано Патріарха Мстислава (Скрипника) (1992-1993), а його заступником – митрополита Філарета. Після смерті наступного Предстоятеля УПЦ КП Патріарха Володимира (Романюка) (1993-1995), 22 жовтня 1995 р. Філарета обрано Патріархом Київським і всієї Русі-України.

Розуміючи всю архіважливність для Української держави існування власної української за духом і змістом, а не за назвою, церкви, Патріарх системно і цілеспрямовано працював над розбудовою національно-консолідованого Українського Православ'я і створенням ЄП УПЦ. Справжньою, реальною оцінкою його державницько-патріотичної діяльності стало накладення на нього анафемі Архієрейським Собором РПЦ у 1997 р. Важливо, що її ініціювали зверхники УПЦ МП. Попри це, Патріарх Філарет намагався порозумітися з митрополитом УПЦ МП

Володимиром з метою створення ЄП УПЦ, але вище керівництво РПЦ цілковито забороняло такі контакти і надалі продовжувало свою імперську політику «розділяй і володарюй».

Українська Національна Революція початку XXI ст та неоголошена російсько-українська гібридна війна стали своєрідним рубіконом (біфуркаційним репером), який розділив життя України й українства на «до» і «після». УПЦ КП словом і чином підтримала і революціонерів (згадаймо лише, як Михайлівський Золотоверхий собор та його монахи прихистили побитих «Беркутом» юнаків і дівчат, як відправляли церковні служби священники УПЦ КП на Майдані тощо), так і захисників Батьківщини (добровольців, військовиків, правоохоронців, волонтерів), благословляючи їх на боротьбу зі знахабнілим ворогом. На противагу україноцентричній політиці УПЦ КП, російська філія РПЦ – УПЦ МП не визнала збройну та інформаційну агресію РФ, називаючи цей цивілізаційний конфлікт між Україною і Росією внутрішньою українською громадянською війною, до того ж деякі її священники підтримали терористів.

Духовне рабство навіть найстрашніше за фізичне. Тому багатолітня боротьба УПЦ КП за знищення духовного московського рабства та створення ЄП УПЦ, починаючи з 2014 року вийшла на новий ціннісний цивілізаційний рівень. Духівництво і віряни УПЦ КП своїми вчинками намагалися згуртувати українство і власним прикладом переконати, що Україна завжди була, є і буде європейською державою, а українці у переважній своїй більшості сповідують європейські цінності. Для українців – Свобода, Гідність, Віра, Побратимство – не порожні звуки, а слова-переконання, за які вони готові йти у бій та перемагати. Саме тому створення ЄП УПЦ згуртувало би українство, попри різні політичні уподобання, соціально-економічні, ідеологічні, конфесійні й етнокультурні розбіжності, та допомогло б йому остаточно перемогти і знищити агресора.

Чудово розуміючи цю ситуацію, очільники РФ всіляко намагаються не допустити цієї консолідації українства, а роз'єднати його і примусити до миру на вигідних для себе умовах. Для В. Путіна вигідно, щоби в Україні ніколи не було ЄП УПЦ, а існувало декілька православних церковних організацій, одна з яких – УПЦ МП була би канонічною і визнаною Світовим Православ'ям, а інші – розкольниками, неканонічними, з якими б ніхто не рахувався.

Під час неоголошеної російсько-української гібридної війни церковно-релігійний фактор стає одним із визначальних, оскільки допомагає завдати супернику нищівних ударів на його території цілком законно, не порушуючи при цьому ніяких законів і законодавчих актів. Саме тому, УПЦ МП перетворилася на справжню п'яту колону Збройних Сил РФ, яка активно проповідує і закликає заключити мир з агресором за будь-яку ціну, російську агресію називає внутрішньою українською громадянською війною, а очільників РФ і РПЦ миротворцями тощо.

Незважаючи на ці ворожі агресивні і деструктивні дії, УПЦ КП цілеспрямовано та системно консолідувала українство навколо ідеї створення ЄП УПЦ. Зрештою, це подвижництво увінчалася першими успіхами. 11 жовтня 2018 р. Священний Синод Вселенського Патріархату прийняв рішення про надання автокефалії Українському Православ'ю. Згідно цього підсумкового документа відкликається Синодальний лист 1686 р. про тимчасову передачу РПЦ права призначати київських митрополитів. Найголовніше те, що відтепер Вселенський Патріархат заявив своє право та канонічну територію України, тим самим остаточно вивівши її з юрисдикції РПЦ. Згідно цього рішення РПЦ не лише остаточно втрачає Україну з її приходами і прибутками, а й перетворюється з провідної православної церковної організації у пересічну, а в умовах неоголошеної російсько-української гібридної війни для українства, його консолідації та остаточної перемоги над агресором це має величезне значення.

Зрозуміло, що це лише перші кроки на шляху створення ЄП УПЦ. Наступними мають стати проведення об'єднавчого собору архієреїв УПЦ КП УАПЦ і УПЦ МП, але лише тих, хто підписав заяву-клопотання до Вселенського Патріарха, на якому буде обрано Предстоятеля УПЦ. Лише новообраному очільнику Вселенським Патріархом буде вручено Томос і тим самим нарешті Україна знову буде мати власну суверенну ЄП УПЦ. Знаково, що Вселенський Патріарх зняв анафему з Патріарха Філарета, накладену на нього РПЦ, та визнав канонічними усі православні церковні організації в Україні – УПЦ КП, УАПЦ, УПЦ МП, тим самим сприяючи їм у рівноправному діалозі та консолідації. Треба розуміти, що наш споконвічний ворог РФ та його прислужниця РПЦ не будуть відсторонено спостерігати за згуртуванням українства і становленням ЄП УПЦ. Весь 2018 рік з боку керівництва РФ і РПЦ в бік України, УПЦ КП, Патріарха Філарета лунають постійні звинувачення у дискримінації російськомовних співвітчизників, віруючих УПЦ МП тощо. А після 11 жовтня 2018 р. інформаційний простір РФ став наповнюватися лякалками-фейками про можливі збройні захоплення філаретівцями та радикалами храмів і приходів УПЦ МП, про ймовірні ріки крові і тисячі вбитих і поранених. Тим самим ідеологи і практики «руського мира» намагаються роз'єднати українців та зозомбувати громадян РФ і України й підготувати їх до кровопролиття, яке вже готують таємні агенти Кремля. Що може протиставити цим злочинним задумом і брехливим інсинуаціям українство? Це єднання і згуртування, створення ЄП УПЦ і перетворення її на потужний консолідаційний проукраїнський центр в ім'я перемоги над зовнішнім агресором та ліквідації кланово-олігархічної системи й розбудови правової, демократичної, духовної, інноваційної і заможної Української Самостійної Соборної Держави.

Висновки. Таким чином, християнська релігія, наповнена україно центричним змістом і духом, є важливою складовою українського етнокультурного простору. Церква як посередник між Богом і віруючими, незважаючи на свою сакральну функцію, завжди перебувала у вирі мирських проблем. Зважаючи на те, що Україна довгий час була позбавлена державності, саме Українське Православ'я було одним із вагомих чинників збереження української ідентичності. Розуміючи це, завойовники намагалися підпорядкувати й використати його у своїх цілях. Понад 300 років РПЦ намагалася асимілювати Українське Православ'я, перетворити українців на росіян й остаточно знищити українську самобутність. З дезінтеграцією СРСР і відновленням Української держави розпочався новітній етап у розвитку Українського Православ'я. Одним з перших, хто зрозумів важливість створення ЄП УПЦ, став Патріарх Філарет, оскільки головним кредо його життєдіяльності є постулат: «Незалежній державі – незалежна церква!» Як очільник УПЦ він спочатку намагався отримати автокефалію від РПЦ, але її керівники, розуміючи всю небезпеку незалежної від Москви ЄП УПЦ, спочатку усунули митрополита Філарета із займаної посади, а згодом взагалі позбавили його всіх регалій, а у 1997 р. піддали анафемі. Незважаючи на цю поразку, митрополит Філарет не опустив руки, а продовжував боротьбу за створення ЄП УПЦ. 25 червня 1992 р. за його активного сприяння була створена УПЦ КП, а 22 жовтня 1995 р. його обрано її Предстоятелем. На зламі тисячоліть УПЦ КП стала одним із каталізаторів консолідаційних процесів у постімперській і посттоталітарній Україні. УПЦ КП системно і цілеспрямовано впроваджувала серед кліру і своїх вірян українську мову, державницький світогляд, національно-патріотичне виховання, тим самим згуртовуючи українство та формуючи з пострадянського населення (т. зв. «совків») свідомих громадян Української держави. Розуміючи всю архіважність виходу України з релігійно-кріпацького ярма РФ і духовного визволення українства з хижих лабет РПЦ, УПЦ КП послідовно консолідувала українське суспільство, об'єднувала українських політиків з державницьким світоглядом і, врешті-решт, добилася першої перемоги. 11 жовтня 2018 р. Священний Синод Вселенського Патріархату прийняв доленосне рішення про надання автокефалії Українському Православ'ю. Наступним кроком має стати об'єднавчий собор, на якому представники УПЦ КП, УАПЦ, УПЦ МП оберуть Предстоятеля ЄП УПЦ. Саме йому згодом Вселенський Патріарх вручить Томос, який остаточно надасть Українському Православ'ю суверенність і соборність, а його канонічна церковна організація увійде як рівна серед рівних до Вселенського Православ'я. Найважливіше те, що новостворена ЄП УПЦ назавжди покинчить з розколом в Українському Православ'ї та позбавить філію РПЦ – УПЦ МП привілейованого становища в Україні та поступово витіснить її на маргінес

суспільно-політичного і національно-культурного життя. Ця боротьба буде тривати ще довго, але вже зараз можна відзначити ту вагому роль УПЦ КП у консолідації українства і той тернистий шлях, який вона здолала за більше як чверть столітній відрізок часу. Неоголошена російсько-українська гібридна війна триває і коли вона закінчиться ніхто не знає, але в одному ми можемо бути впевнені, якщо українська політична нація згуртується, змобілізує весь свій політичний, економічний, дипломатичний, військовий, духовний, науково-освітній потенціали, то внутрішній і зовнішній вороги будуть знищені, а Україна з часом стане одним із лідерів цивілізованого світу.

1. Борейко Ю. Православна ідентичність у сучасному українському суспільстві / Ю. Борейко // Православ'я в Україні: Збірник матеріалів VI Міжнародної наукової конференції. – К., 2016. – С. 831 – 837.

2. Єрємєєв О.С. Проблеми та перспективи становлення Української Помісної Православної Церкви на сучасному етапі розвитку українського суспільства / О.С. Єрємєєв // Православ'я в Україні: Збірник матеріалів V Міжнародної наукової конференції – К., 2015. – Ч. 1. – С. 215 - 225.

3. Здіорук С. Національна Церква та національна релігія як форми духовного самовираження етносу / С. Здіорук // Релігія і нація в суспільному житті України й світу. – К.: Наукова думка, 2006. – С. 73 - 86.

4. Колодний А., Здіорук С. Становлення національних церков як складової національного відродження / А. Колодний, С. Здіорук // Релігійна свобода: історичне підґрунтя, правові основи і реалії сьогодення. – К., 1998. – С. 43–49.

5. Пірен М.І. Роль духовних цінностей у формуванні громадянської позиції особистості в сучасному проблемному українському суспільстві / М.І. Пірен // Православ'я в Україні: Збірник матеріалів V Міжнародної наукової конференції. – К., 2015. – Ч. 1. – С. 172 – 180.

6. Потапенко Я. П'ята російсько-українська війна: від майдану до східного фронту (підходи, оцінки, інтерпретації) / Я. Потапенко. – Переяслав-Хмельницький: «Видавництво К С В», 2016. – 304 с.

7. Преловська І. Помісний Собор Української Православної Церкви 1-3 листопада 1991 року: передумови і наслідки / І. Преловська // Православ'я в Україні: Збірник матеріалів VI Міжнародної наукової конференції. – К., 2016. – С. 429 – 439.

8. Саган О.Н. Національні прояви православ'я: український аспект / О.Н. Саган. – К.: «Світ Знань», 2001. – 256 с.

9. Слово Святійшого Патріарха Київського і Всієї Руси-України Філарета до учасників VI Міжнародної конференції «Православ'я в Україні» 23 листопада 2016 року. // Православ'я в Україні: Збірник матеріалів VII Міжнародної наукової конференції. – К., 2017. – Ч. 1. – С. 7 – 12.

10. Чим російська Церква в Україні відрізняється від української? // Українська Православна Церква Київського патріархату. Харківська Єпархія. – 25 червня 2013. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://cerkva.kharkov.ua/novini/upckp/862.html>

11. Шуба О. В. Релігія в етнонаціональному розвитку України (політологічний аналіз) / О.В. Шуба. – К., 1999. – 222 с.

References

1. Boreiko Yu. 2016. *Pravoslavna identychnist u suchasnomu ukrainskomu suspilstvi* [Orthodox identity in modern Ukrainian society]. In *Pravoslavia v Ukraini: Zbirnyk materialiv VI Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii*. K., pp. 831–837. [in Ukrainian]

2. Yeriemieiev O. S. 2015. *Problemy ta perspektyvy stanovlennia Ukrainскоi Pomisnoi Pravoslavnoi Tserkvy na suchasnomu etapi rozvytku ukrainskoho suspilstva* [Problems and prospects of the formation of the Ukrainian Local Orthodox Church at the present stage of development of Ukrainian society]. In *Pravoslavia v Ukraini: Zbirnyk materialiv V Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii*. K, Ch. 1, pp. 215–225. [in Ukrainian]

3. Zdioruk S. 2006. *Natsionalna Tserkva ta natsionalna relihiia yak formy dukhovnoho samovyrazhennia etnosu* [National Church and national religion as a form of spiritual self-expression of the ethnic group]. In *Relihiia i natsiia v suspilnomu zhytti Ukrainy y svitu*. K.: Naukova dumka, pp. 73–86. [in Ukrainian]

4. Kolodnyi A., Zdioruk S. 1998. *Stanovlennia natsionalnykh tserkov yak skladovoi natsionalnoho vidrodzhennia* [The formation of national churches as a component of national revival]. In *Relihiina svoboda: istorychne pidgruntia, pravovi osnovy i realii sohodennia*. K., pp. 43–49. [in Ukrainian]

5. Piren M. I. 2015. *Rol dukhovnykh tsinnosti u formuvanni hromadianskoi pozytsii osobystosti v suchasnomu problemnomu ukrainskomu suspilstvi* [The Role of Spiritual Values in Formation of a Citizen's Position in a Contemporary Problem in Ukrainian Society]. In *Pravoslavia v Ukraini: Zbirnyk materialiv V Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii*. – K., Ch. 1. pp. 172–180. [in Ukrainian]

6. Potapenko Ya. 2016. *Piata rosiisko-ukrainska viina: vid maidanu do skhidnoho frontu (pidkhody, otsinky, interpretatsii)*. [Fifth Russian-Ukrainian War: from Maidan to the Eastern Front (approaches, assessments, interpretations)]. Pereiaslav-Khmelnitskyi: «Vydavnytstvo K S V», 304 p. [in Ukrainian]

7. Prelovska I. 2016. *Pomisnyi Sobor Ukrainскоi Pravoslavnoi Tserkvy 1-3 lystopada 1991 roku: peredumovy i naslidky* [Local Council of the Ukrainian Orthodox Church November 1-3, 1991: Preconditions and Consequences] In *Pravoslavia v Ukraini: Zbirnyk materialiv VI Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii*. K., pp. 429–439. [in Ukrainian]

8. Sahan O.N. 2001. *Natsionalni proiavy pravoslavlia: ukrainskyi aspekt*. [National manifestations of Orthodoxy: the Ukrainian aspect]. K.: «Svit Znan», 256 p. [in Ukrainian]

9. 2017. roku *Slovo Sviatiishoho Patriarkha Kyivskoho i Vsiiei Rusy-Ukrainy Filareta do uchasnykh VI Mizhnarodnoi konferentsii «Pravoslavia v Ukraini» 23 lystopada 2016* [The Word of His Holiness Patriarch of Kyiv and All Rus-Ukraine Filaret to the participants of the 6th International Conference "Orthodoxy in Ukraine" on November 23, 2016]. In *Pravoslavia v Ukraini: Zbirnyk materialiv VII Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii*. K., Ch. 1. – pp. 7–12. [in Ukrainian]

10. *Chym rosiiska Tserkva v Ukraini vidrizniaetsia vid ukrainskoi?* [What is the Russian Church in Ukraine different from Ukrainian?]. *Ukrainska Pravoslavna Tserkva Kyivskoho patriarkhatu*. Kharkivska Yeparkhiia. – 25 chervnia 2013. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tserkva.kharkov.ua/novini/upckp/862.html> [in Ukrainian]

11. Shuba O. V. 1999. *Relihiia v etnonatsionalnomu rozvytku Ukrainy (politohichnyi analiz)*. [Religion in ethnonational development of Ukraine (political analysis)]. K., 222 p. [in Ukrainian]